

”VIERAS MAA JA RAITAISET KARKIT” - Lapin lapset evakossa

KT Merja Paksuniemi, Lapin yliopisto & Siirtolaisuusinstituutti

Sodan pakolaiset, Evakuoinnit teema 21.4.2016

Oy Sigillum Ab ja Siirtolaisuusinstituutti

LAPIN EVAKUOINTI

Pienempiä evakuointeja kesällä 1944

- Itä-Lapissa pienimuotoisia evakuointeja, partisaaniuhka
- 23.6.1943 kolttasaamelaiset siirrettiin asuinalueeltaan
- 14.7.1944 rajaseudulta vanhukset, naiset ja lapset sekä karja siirrettiin toisaalle
- Miehet, jotka jäivät, aseistettiin ja he jäivät tekemään maataloustöitä

Laajemmat evakuoinnit syksyllä 1944

- Kaksivaiheinen suunnitelma
  1. Työkyvytön väestö, varastot ja osa karjasta
  2. Täydellinen evakuointi, 4 eri kiireellisyyssvyöhykettä

Evakuointisuunnitelma sisälsi:

- n. 168 000 pohjoissuomalaisista
- n. 70 000 hevosta ja nautaeläintä
- n. 100 000 ihmistä evakuoitaisiin Ruotsiin yhdessä 5700 hevosen ja 25 200 karjan kanssa

- Evakuoinnin yhteyteen suunniteltiin myös lääkintäpalvelut
  - sairasautot partioivat kulkuteillä
  - evakuointijuniin sijoitettiin sairaanhoitaja ja junanhoitaja, jokaisessa vaunussa oli myös vaununhoitaja
- Informaatiota radion ja lehtien avulla
- Ruokahuolto

Erilaisia evakkoon lähtöjä

- Osalla oli aikaa valmistella lähtöä, osalle tieto tuli yllättäen
- Mukaan sai ottaa mitä kantaa jaksoi
- Lapset eivät ymmärtäneet mistä oli kysymys
- Lapsilla oli erilaisia tehtäviä ja vastuualueita: liittyen ikään, perheen tilanteeseen ja muihin tekijöihin

Väestö koottiin yhteen ja siirrettiin eteenpäin Ruotsin rajalle

- Kuorma-autoilla isompiin keskuksiin
- Junalla, hevoskuormalla, kävelen eteenpäin
- Epätietoisuus lisäsi ahdistusta:
”Että niin me matkattiin etteenpäin, eikä minkäänlaista tietoa, että minne!”
- Osa koki kotoa lähtemisen seikkailuksi:
”Että olihan se niinku jännääki, että ensimmäistä kertaa lähettiin kauemmas.”

EVAKKOELÄMÄÄ RUOTSISSA

Ruotsissa oli valmistauduttu evakoiden saapumiseen

- Lapsille varusteita
- Eväitä
- ”Täisauna”, terveystarkastus ja karanteeni
- ”Vieras maa ja raitaiset karkit” –lasten maailmaa kaoottisuuden keskellä
- Asuminen tapahtui yhteismajoituksissa
- Ruokailut olivat päivän kohokohtia

Turvallisen aikuisen läsnäolo koettiin merkitykselliseksi

- Oli tärkeää, että evakuoinnit suoritettiin kylittäin
- Muuttuvat tilanteet, olosuhteet ja tietämättömyys lisäsivät ahdistusta
- Pelko yksin jäämisestä tai perheestä eroon joutumisesta oli todellinen - traumaattinen kokemus
- Lisäuupumusta toi majapaikan vaihtuminen, siirtymiset kylittäin
- Rytmit toivat ”normaliutta” elämään: esim. ruokailut, koulu, päiväkot

Leikin merkitys

- Hyväntekeväisyysjärjestöt lahjoittivat evakkolapsille leluja
- Tavoitteena oli saada lapset leikkimään ja unohtamaan ympärillä tapahtuvat asiat sekä sota
- Siirtyminen leikin maailmaan mahdollisti arjen unohtamisen hetkittäin

Elämän alku ja loppu tulivat tutuiksi

- Lasten elämä ei ollut huoletonta, suruviestit rintamalta tavoittivat myös evakossa olijat
- Lapin läänin asukkaita menehtyi evakossa, heidän joukossaan myös lapsia
- Perheisiin myös syntyi lapsia evakossa

PALUU SUOMEEN

Paluu Suomeen

- Helmikuussa 1945 aloitettiin palautukset Suomeen
- Huhtikuussa jatkuivat laajemmat kotiin kuljetukset/paluut, jatkui syksyyn
- Ruotsi varusti kotiin lähtevät evakot ruokapaketeilla
- Elämä aloitettiin raunioilta, Lappi oli tuhottu